

irna, levele talán már nem találna itt, 's természetesnek fogja találni Kegyed, hogy nőm Kegyed válaszát szintolly nyugtalanul várja mint én, ki magamat szivességébe ajánlva őszinte tisztelettel maradok

alázatos szolgája
Eötvös József s. k.

Nómnak levele a Kristina városba Eckstein Frigyes Ur házához czimzendő.

★

A levélhez pár felvilágosító megjegyzést kívánunk csatolni Szabó Sámuel feljegyzései alapján. Szabó Sámuel (1829—1905), később a marosvásárhelyi, aztán a kolozsvári református kollégium tanára, az 1850-es-évek derekán a gróf Degenfeld családnál volt nevelő. A család a telet Pesten szokta tölteni és így 1854/55 telén Szabó végig hallgatta Kovács Gyulának, a Nemzeti Múzeum természeti osztálya őrének sorozatos földtani előadásait. Válogatott, 20—25 tagú társaság vett részt ezeken; közöttük br. Kemény Zsigmond, Csengeri Antal és br. Eötvös is. Valószínű, hogy innen eredt a személyes ismeretség. De találkozhattak Csengeri házában is, ahova Szabó szintén járatos volt. A felajánlott nevelői állást nem fogadta el, mert akkor már külföldi egyetemre készült, hova 1856 őszén el is utazott.

Szabó Péter.

A kolozsvári egyetem történetéhez.

Döbrentei Gábor kiadatlan «papirszeleteiből» való ez az alábbi beszélgetés, mely Eötvös terveinek ismeretéhez szolgál adalékkal.

«Aug. 1-sőjén 1848.¹

Jul. 31-d. találkozám B. Eötvös Jóseffel a Vezérhalmon.² Ajánlám neki Szücs orvost, tanárt hogy Kolosvárról a pesti egyetemhez nevezze. Érdemes ember.

De nevezem hát Kolosvárra az erdélyi új egyetemhez, feleli. Örvendék az új egyetem eszméjének.

Aug. 1-sőjén a Nemzeti Casinóban ebédelénk. Éljen a kolozsvári egyetem felállítatója, mondám Eötvösnek.

B. Kemény Zsigó, nagyon ajánlá neki oda Brassai Samut.

¹ E napon adta be a «központi választmány» jelentését Eötvös népoktatási törvényjavaslatáról.

² *Vezérhalom*-nak Döbrentei a Svábhegyet nevezte.

Igen, igen szólék, jeles ész és az egyetembe minden vallásból nemzetből eredett jó főknek együtt kell tanárkodni. Brassai unitarius.

Ne hallgass, folytatá Kemény Zsigó, erdélyi urakra, azok Brassait nem szeretik, mert az Aristokratia ellen kelt ki.

Eötvös válaszolá: Én ki, egyszerű Irói állapotból levék Miniszterré, nem feledém-el az Irókat, ne félj.

Genie esmér Geniere, ejtém. Megjegyezni, hogy nem hizelegve jött-ki szóm.»

Gálos Rezső.

SZEMLE.

Hazai lapok Eötvösről.

Budapesti Szemle. 1913 májusi sz. *Berzeviczy Albert* (Br. Eötvös József mint kulturpolitikus) «szemlét tart E.-nek, a kulturpolitikusknak irányelvei, föladatai, elért eredményei és félbenmaradt tervei fölött.» E. tisztán látta és elfogulatlanul mérlegelte feladatait, teljesen ismerte azok minden nehézségét és akadályát. A szerző szerint Eötvöst «nagy részben kevésbé közoktatási, mint inkább nemzetiségi és vallásügyek foglalkoztatták.» A cikk mindezekre kitér, nemcsak említve, hanem röviden jellemezve is a terveket. E megjegyzések közül különösen fontos az újabb művelődési politikánkat megvilágító néhány sor: az utóbbi évek népoktatási törvényei «mind egy-két okát szüntetik meg az állami iskolák szaporításának, mind szükségkép az állami iskola visszavonulását jelentik az eddigi, talán nem éppen káros verseny teréről.»

Izraelita Tanügyi Értesítő (XXXVIII. évf.). A 8. sz. az Orsz. Izr. Tanítóegyesület Eötvös-ünnepségét írja le; ez külön füzetben is megjelent. Egyénivé teszi e közleményeket is az a hálás érzés, mely a zsidóságnak E.-ről szóló megemlékezéseit állandóan jellemzi. *Málnai M.* cikkében (Br. E. J. és a tanítóság) azt állapítja meg, hogy teljesen E. szellemét követik, ha lelkök «minden erejével ragaszkodnak hagyományos zsidó iskoláikhoz», melyekben gyermekeiket «más vallásnak megbecsülésére és szeretetére is» nevelik.

Jövő Nemzedék. 4—5. sz. *Ember János* (Br. E. J. és kora) Eötvöst mint «összefoglaló nagy embert» nézi, mint «az élő s nem az élősködő liberalizmus» főpapját, aki a szabadság feltételét a népműveltségben látja, mert: «A nép szabaddá nem válhatik, míg lelki sötétség fogja körül.» A szerző így végzi: «Szabaddá vált-e a nép? S ha nem vált szabaddá? Akkor a lelki sötétség még el nem oszlott.»

